

СТЕВАН ТОНТИЋ

ПОЕЗИЈА И ИЗАЗОВИ БУДУЋНОСТИ

Данашњи пјесник преузео би улогу врача-погађача уколико би уобразио да посједује неке видилачке способности у погледу будућности поезије. О томе не можемо говорити са оном, макар и дрхтавом, поузданошћу и увјерљивошћу која прати исказе о савременој пјесничкој умјетности. (Да и не помињемо поезију минулих епоха и стољећа, о којој су судови, што идемо даље у прошлост, све стабилнији.) Остаје нам заиста да само замишљамо изглед поезије у будућим временима, свеједно што од пустог замишљања неће бити неке вајде.

Уредништво Летописа: *Чини се да са развојем интјернетја и њеџовим ширењем ѡсѡјаје уочљиво да се књижевност ѡлако сели на сајбер ѡросѡре. Када је у ѡиѡању ѡроза, ѡа селидба је довела је до насѡанка нових жанрова (ѡвѡиѡер ѡроза), нових начина ѡсања (инѡеракѡивна ѡроза) и чѡања (хѡерѡексѡ), као и до нових комбинација чѡања и ѡсања (фан-ѡроза). Да ли ће у ѡом ѡрелазу/селидби у нове, вирѡуелне ѡросѡре ѡеѡзија осѡаѡи ѡсѡа, или ће се, и у ком смеру, ѡромениѡи?*

Стеван Тонѡић: Доба постојања, развоја и ширења интернета представља тек дјелић историјског времена у односу на хиљаде година посвједоченог живота поезије. Али је у томе дјелићу времена дошло до праве експлозије технолошких могућности писања и манипулативног посредовања писаног као и сликовног материјала. Са селидбом ријечи и слике у виртуелне просторе настали су и неки нови књижевни облици, а промијенио се – поглавито код млађих, или данас већ средовјечних аутора – и начин гледања на пјесничку умјетност и њено присуство у свијету. Та поезија често

личи на лакше, мање обавезујуће, неријетко исповиједно пјевање које не захтијева никакво дубље животно и умјетничко искуство, као ни виши степен писмености. Отворила је своја врата и многим брбљивцима чији се вербализовани доживљаји нуде хиљадама „пријатеља” и „фанова”. Но ако и мијења своје рухо у складу са „духом времена”, поезија једва да мијења своју суштину. Иначе би нам Гилгамеш, Хомер и Давидови Псалми били неразумљиви. А ми их примамо и разумијевамо оном својом антрополошком природом која је проговорила и у њима, и која се не мијења брзином цивилизацијских и технолошких промјена. Да није тако, не би било ни континуитета ни битне традиције поезије, као што би се и појам човјека и свеколике умјетности изгубио у историјској „какофонији” од сталних „радикалних” промјена и претумбација појмовних и вредносних система.

Поезија, наравно, живи и од неопходних иновација и промјена у односу на затечена духовна и поетичка опредјељења, језик и стилове пјесничке умјетности који више нису обећавајући (дјелују као „потрошени”). Сваки пјесник од формата уноси у поезију (или покушава да унесе) нешто ново, нешто своје, по чему га препознајемо и памтимо. Само што поезија – пролазећи кроз све мијене – чува своју неуништуиву, безвремену суштину, као симбол неуништивости људског духа.

Могли бисмо рећи да је модерна проза – истража за немогућом прозом. Сличан иуи је имала и модерна поезија. Она је насипојала да уиоитреби пјеснички материјал који до ииада није иосипојао или кога иоезија иреиходних времена није могла да савлада и иоичини себи. Да ли савремена иоезија има шансе да пјеснички савлада грађу коју јој иружа савремени свети (ипроизводе културне индустрије, доминацију финансијског сектора и Силицијумске долине, иоси-хуманизам и иосидемократију), или ће се сконценитрисаићи на ио да оиева оно шио ираје?

Савремена поезија не савлађује нити може да савлада сву потенцијалну грађу коју јој нуди наше хучно и бучно доба. Доба свакодневног спектакла разобрученог насиља и зла. Ни Данте ни Његош нису савлађивали сву грађу свог времена, већ само ону коју су бирали у складу са својим творачким наумима и изражајним средствима. (А ипак се чини као да су рекли – све, и о свему.) Уколико је пјесник био значајан, онда је значајна и грађа којом се бавио, коју је умјетнички (пре)обликовао. Можда се та иста „грађа”, прије него што му је послужила за његово дјело, чинила безначајном или

неупотребљивом. Пјесник даје важност грађи коју користи. А да ли ће се он бавити актуелним изазовима (као што су „производи културне индустрије”, „постхуманизам и постдемократија” итд.) или оним „што траје”, ствар је личног избора. Ваља тек приметијети да оно „што траје” не би смјело да буде нешто већ мртво у својој „трајности”, догма из које је исхлапио сваки дах живота. Исто тако је неупутно трчати за дневним темама и наметљивим актуелностима. Важно је да пјесников избор грађе дјелује аутентично, а њена „обрада” умјетнички увјерљиво. А када ту дође до потпуне „милости уобличења”, онда се каже како је тема изабрала пјесника, а не он њу.

Пишући свој ђодемички ђекст ђесничкој линији од Поа до Валерија, Т. С. Елиот ђе ђредсказао да линија ђоезије коју одликује радикална ђоеђичка самосвесђи, оличена у чистђој/ађсолуђној ђоезији, након Валерија „више не може да буде од какве корисђи будућим ђесницима”. У сличном кључу могуће је ђосђавиђи ђиђање о корисђи од елиотђовске линије у ђоезији. Да ли ђоеђичка самосвесђи и ђтрадиђија у елиотђовском смислу ђе речи, јесу, јђш увек, од корисђи ђосђ-ђосђмодерним ђесницима?

Ако се већ употребљава ознака „пост-посмодерни песници”, која дјелује комично, онда је у њој већ садржан одговор: тим пјесницима нису од користи не само валеријевска и елиотовска „линија” у поезији (које наглашавају самосвијест и традиђију) него ни поетике непосредних претходника – постмодерних пјесника. Као што – да се мало поиграмо – ни „пост-пост-посмодерним пјесницима” неће за двадесет-тридесет година користити искуства „пост-постмодерних пјесника”.

Пјесник који држи до себе (узгред: не вјерујем да би сам себе означавао као „пост-постмодерног песника”) не слиједи ниједног великог претходника као вјерник или епигон, чак ни ако га воли и цијени као учитеља, већ пробија властити пут кроз „пустињу и прашуму” изражајних могућности. Има много начина да пјесник изузетног дара и духовних способности нађе тај свој једини пут и попне се на „зелену грану” пјесничке умјетности. А јђш је више могућности да падне, па и да сасвим пропадне.

Један од лажђимђива размиђљања о ђоезији јесђе смањивање броја чђђалаца, или бар чђђалаца ђђђамђаних збирки ђоезије. Шђђа је разлођ овом ђренду и да ли он и на који начин ђођрајно делује на сђђварање ђоезије?

Нисам баш сигуран (нема поузданих показатеља) да се број читалаца поезије, чак ни оне у штампаним збиркама, смањује, иако и сам имам такав утисак. А ако се смањује, то је ваљда због силног умножавања других, „конкурентских” културних изазова који можда имају неке везе са самом поезијом или неким „поетичним” феноменима савременог живота. То онда сигурно утиче на поезију бар оних пјесника који на сваки начин траже контакт са читаоцем, повлађујући његовом укусу.

Треба рећи и то да смо данас затрпани и штампаним, а поготово интернетским презентацијама поезије, тако да озбиљнији читаоци штеде своје вријеме за уживање у лектури добрих стихова умјесто гњаваже с којекаквим играријама и недаровитим писанијама.

Једна од најјачих мейџора књижевности је одломак из Књиџе о Јову у којој Јов каже: „О кад би се написале ријечи моје! кад би се сјавиле у књиџу! Писаљком ѕвезденом и оловом на камену за вјечни спомен кад би се урезале!” Да ли савремени пјесник још увек тежи да исписује речи урезане у камен, или се мири са судбином да је оно што записује ближе писању гранчицом по пјеску?

И највећи скептик или песимиста међу пјесницима потајно се нада да би бар неке његове ријечи (оне најистинскије и најљепше) могле остати „за вјечни спомен”. Иако често има осјећај да је оно што пише блиско писању гранчицом по пијеску или куком по леду, он свакако тежи да своје ријечи уписује у материјал који је постојанији од пијеска и воде. Ипак, био би сам себи смијешан ако би патетично говорио о урезивању ријечи у камен. Довољно би било ако се оне својим смислом и љепотом „урежу” у памћење савременика и пренесу људима будућих нараштаја.

Васко Попа и Стеван Раичковић били су посљедњи српски пјесници који су писали као да урезају ријечи у камен. Потоњим пјесницима дилијета су се иступила, руке су почеле да им се тресу, а сам камен осипа и растаче.

СТЕВАН ТОНТИЋ

КАДА БИ БИО У СТАЊУ

Када би, човјече, био у стању
Да бар њонекад, рецимо док њримаш
Чеснијике за њунољејсво
Или њо обављеном вјенчању,
Можда и њо одбрани докњорайа,
Да њад бар њроникнещ, муњевийо, дубоко,
У суццйину живойа,
њроникнещ као у часу
Док ње воде на ѓубилицйие,
Или њи већ сйежу омчу око врайа,
А њи сав сијаш, њреобраћен –

Онда би се, мислим, исйлаило
Живеји на земљи,
Све да си за ѓлаву скраћен.

А овако,
Таљѓајући из дана у дан,
Већ си оѓрезао у ойујјелосйи.
Чекащ да умреш у своме кревеју,
Кукавел ком се и жена смије.
Лищен и најмањег
Знака инйелиѓенције.